

1984. POÈTICA DE LA CIUTAT. CRÒNIQUES DES D'ELX

Gaspar Jaén i Urban

**Carta oberta al Sr. Joan Olmos, Director General d'Obres
Públiques de la Generalitat Valenciana**

Gener 1984

**Romanç dels sopars d'en Baena, que el vate Gaspar Jaén i Urban
va recitar a Elx l'any del senyor de 1984, per al sopar d'en
Baena núm. 5, en quaresma, en març i en primavera**

Març 1984

Benvingut tren!

Maig 1984

**CARTA OBERTA AL SR. JOAN OLMOS. DIRECTOR GENERAL D'OBRES
PÚBLIQUES DE LA GENERALITAT VALENCIANA**

Gener 1984

GJiU. 00-01-1984

[«Carta oberta al Sr. Joan Olmos, Director General d'Obres
Públiques de la Generalitat Valenciana», Información, Alacant,
29-01-1984, p. 18. També en Noticias al Día, València, 31-01-
1984, p. 12. També en Levante, València i en el programa
regional de televisió Aitana]

Revisat:

ROMANÇ DELS SOPARS D'EN BAENA, QUE EL VATE GASPAR JAÉN I URBAN
VA RECITAR A ELX L'ANY DEL SENYOR DE 1984, PER AL SOPAR D'EN
BAENA NÚM. 5, EN QUARESMA, EN MARÇ I EN PRIMAVERA

Març 1984

GJiU. 00-03-1984

[«Romanç dels sopars d'en Baena, que el vate Gaspar Jaén i
Urban va recitar a Elx l'any del senyor de 1984, per al sopar
d'en Baena núm. 5, en quaresma, en març i en primavera», La
Rella, núm. 3, Elx, tardor del 1984, p. 116-121]

Revisat:

BENVINGUT TREN!

Maig 1984

Era una ferida de fum i de ferro en el paisatge. El senyal d'una fulla d'afaitar en la pell del mapa, que alterava l'orografia. Forats en la panxa de la serra. Aèries estructures de metall sobre els barrancs. Túnel, trinxeres i terraplens. Ponts de pedra travada. Pilars de rajola amb aparells diversos. Els viaductes dels enginyers del segle XIX, d'arcs de ferro, lleugeríssims.

Les companyies ferroviàries traçaven vies de tren per tota la pell de brau com per tota Europa. Més amples, això sí. Estenien l'acer laminat dels carrils, amb cura que la base estigués ben aplanada, sobre les grosses travesses de fusta que, més tard, serien de ferro i formigó. I les Espanyes s'omplien de màquines de vapor autoportants que la gent mirava i remirava encuriosida.

Era el progrés, el veritable progrés. El tren era el medi de transport més civilitzat i amable que mai no havia d'inventar l'home. Era una esplèndida troballa basada en l'estudi atent i exacte del moviment. Un prodigi de l'aplicació de la física i de la matemàtica a la tecnologia.

I el tren s'adornava amb les millors gales del segle que el veié nàixer: vidre i ferro a les estacions, rajoles de València, marquesines vistoses i lleugeres, estacions de poble amb les parets pintades de color de rosa, les aspes a ratlles blanques i negres dels camins, enmig dels camps, que avisaven del perill dels passos a nivell sens guàrdia.

Era un poderós cuc de vagons enganxats, arrossegats per la locomotora, que conduïa passatgers i mercaderies d'una a una altra ciutat a través dels camps i de les serres.

Hi havia banderoles de colors a les estacions donant la benvinguda. La gent important del Govern i del bisbat que celebrava l'estrena. Senyoretetes amb pameles i ombrel·les de seda.

Arribava amb soroll de frens i de rodes, de fums estrepitosos. I ensenyava que els viatges podien ser llargs i còmodes i amables, que hom podia disposar del temps per al son o per a l'aventura, per llegir o per mirar els camps i les ciutats, la foscor negra dels túnels, el lent pas de la vesprada a la nit en un paisatge desconegut que anava canviant.

Era el tren que cantarien Antonio Machado i els poetes noucentistes. El tren que travessava Castella i Andalusia, els camps de la fam i la misèria, del senyor. El tren antic, de fum i de carbó. També, el tren dels Països Catalans, com una cinta blanca i grisa que encerclava la mar Mediterrània.

Era el tren exacte de la Gran Bretanya, on els estudiants llegien mentre els portava a la universitat; el tren mític de l'Amèrica del Nord que travessava el continent i deixava al seu

pas tot allò que la nova civilització representava, les sectes religioses i el vici, les catedrals i les granges, les oficines i la ramaderia. Era el tren de l'Àsia que tallava la Sibèria des de Moscou fins a Vladivostok. I l'Orient Express, de luxe i de misteri. I el tren dels obrers del tren en vaga en temps difícils.

Era el tren útil que el cotxe privat i les autopistes, com una plaga de llagosta, s'encarregaria, primer, de no deixar desenvolupar i, després, d'anar anihilant.

Jo devia tenir cinc anys, perquè ja s'havia mort el iaio Joan, i havia agafat la tos-ferina; els pares em portaven a la vora de la via a respirar el fum dels trens, ja que deien que era bo per a curar la malaltia. Agafat de la mà em passejaven amunt i avall, vora les vies, entre l'estació i el pont de Ferro, on les màquines s'aturaven per a omplir el dipòsit d'aigua, on la màquina aturada feia xuf-xuf i llançava grosses nuvolades de vapor d'aigua a presió.

Llunyans anys cinquanta, entre la infantesa i el silenci, quan tenir un tren elèctric de juguesca era com un somni, un desig impossible. Com tants altres xiquets, vaig haver de conformar-me amb el trenet de llanda pintada que em compraren de la fira d'agost que posaven al passeig alt de l'Estació o al passeig de Francos. Perquè anàs anant se li donava corda amb una claueta que enrotllava un moll interior, el qual, en desenrotllar-se a poc a poc, feia el moviment de la joguina.

A Elx, el tren era una destal que trencava les palmeres, un arc de ballesta pel camp de Carrús, on arribava la ciutat dels immigrants pels anys seixanta. Era una barrera que, més tard, soterrarien i, damunt, hi farien un bulevard amb arbres i amb ombra.

Fou una llàstima que aquells anys del 1880 no feren el tren molt més al nord, on s'acabaven els horts i comencen a veure's les serres, on no hi havia que tallar les palmeres que ens identificaven i ens donaven quemenjar i matèria primera per a fer cabassos i dolços, alcohol i graneres, pinso i capells, el fem per a les hortènsies.

Els viatgers, endolcits pel moviment rítmic i suau, miraven els pins i els calistros de la vora de les faenetes, l'alegria dels colors dels geranis; naixien els dompedros i esclataven les flors dels arbres del paradís. Els viatgers miraven l'alegria del pou i el gessamí, del llimoner i la parra. Els lliris d'aigua. Les olors del camp d'Elx. Els viatgers sentien com la primavera, a la governació d'Oriola, amb totes les flors obertes, se n'entrava per les finestrestes baixades dels vagons i embolicava l'olfacte i la pell.

Ara fa cent anys, el primer tren s'apropava a Elx provinent d'Alacant, entre bancals de magraners i d'ametllers. Pere Ibarra en feia un dibuix amb un fons de palmeres.

Benvingut, tren!

GJiU. 00-05-1984
[«Benvingut, tren!», Información, Alacant, 13-05-1984, p. 17.]
Revisat: 03-06-2004

